

OPINIA

națională

Revistă săptămânală de informație, opinie și idei de larg interes național editată de FUNDATIA "ROMÂNIA DE MĂINE"

100 de ani de la apariția Legii Spiru Haret

PRINCIPII UMANISTE, STRUCTURĂ MODERNĂ

Prof.dr. Aurelian BONDREA

Adoptată în primăvara anului 1898 și aplicată de la 1 septembrie, același an, „Legea asupra învățământului secundar și superior”, intrată în conștiința publică sub denumirea „Legea Spiru Haret”, răspundea noilor cerințe istorice ale dezvoltării României după câștigarea independenței de stat în 1877. Era perioada în care începuse - și a durat câteva decenii - o amplă dezbateri asupra reformelor economice, sociale și politice; în plan ideatic se discuta despre „elita socială” și izvoarele social-intelectuale ale acesteia, despre suveranitatea națională și drepturile democratice, iar în acest context, despre o viață social-politică întemeiată pe moralitate și ordine, toate acestea fiind strâns legate, condiționate determinant,

cum demonstra Spiru Haret, de instruirea tinerelor generații, de dezvoltarea învățământului românesc și a culturii naționale.

Era perioada în care oamenii politici ai noului stat independent, guvernării acestuia, printre care și Dimitrie Sturdza, șef al guvernului, sub egida căruia Spiru Haret propunea legea ce avea să-i poarte numele, introducea în vocabularul politic autohton termenul de „Plevna internă” cu înțelesul contemporan de consolidare a statului de drept. Astfel, pentru epoca respectivă, „dacă Plevna externă semnifică un stat liber și neatârnat, Plevna internă va să zică trai politic intern așezat pe moralitate și ordine”, spunea Dimitrie Sturdza în 1903, deci cam în aceeași perioadă în care Spiru Haret, după ce promovase Legea pe

care o evocăm, pleda în publicații precum „Voința Națională” (1899-1900), „Convorbiri didactice” (1900), „Analele Academiei Române” (1903-1904) sau „Revista generală a învățământului” (1907) pentru apărarea noii legislații școlare și înfăptuirea reală a educației naționale.

Pledoaria lui se întâlnea cu generație de idei ale unor colegi de generație iar, o vreme, și de guvern, cum era P.S. Aurelian, cel care milita pentru răspândirea cunoștințelor științifice și argumenta că totdeauna „victoria este a celui mai învățat”, încât „numai prin știință vom putea să ne întărim și să ne înăvuiim; numai prin știință ne vom face demni de a ședea alături cu popoarele care ne-au apucat înainte pe calea civilizațiunii”.

(Continuare în pag. 6)

O ECONOMIE MIXTĂ, DE PIAȚĂ, SOCIALĂ, PARTICIPATIVĂ ȘI UMANISTĂ

Acad. N.N. CONSTANTINESCU

1. Imperativul instituirii unei democrații integrale, inclusiv economice

Majoritatea covârșitoare a omeniilor vede drepturile omului nu numai în limitele celor care sunt în mod obișnuit practicate, ci include în ele, ca

pe niște drepturi naturale, și dreptul la muncă, dreptul la o viață decentă, dreptul la îngrijire medicală, dreptul la învățătura de toate gradele, dreptul la o locuință decentă, dreptul la șanse economice realmente egale pentru noii născuți ș.a.m.d. Dar nu numai atât. O dată cu creșterea nivelului de cultură, a revoluției în telecomunicații, omul ajunge la concluzia tot mai răspândită că el nu poate și nu trebuie să fie limitat la calitatea de forță de muncă și la cea de cumpărător-consumator, ci dorește să i se recunoască și dreptul la o dezvoltare deplină, integrală și, astfel, la participarea sa la toate nivelurile activității social-economice, potrivit capacităților de care dispune. Lucrul este pe deplin firesc.

Istoria arată că, în pofida evoluției sale contradictorii, democrația reprezintă direcția fundamentală a dezvoltării umanității și, de aceea, viitorul aparține

REVOLUȚIA DIN 1848 ÎN ȚĂRILE ROMÂNE ANIVERSARE ÎN CONDIȚIILE DEZINTERESULUI PENTRU ISTORIA NAȚIONALĂ

- Stimate domnule profesor, în acest an, o seamă de aniversări foarte importante pentru istoria noastră națională înfrunesc cifre rotunde, ceea ce le sporțește semnificația de suflet și ne obligă să ne raportăm cu mai multă autoexigență idealurilor sub semnul cărora s-au desfășurat respectivele evenimente, între care Revoluția de la 1848 și Unirea cea Mare din anul 1918. Dar pentru un asemenea act de purificare morală, de limpezire a conștiinței de sine, se cere mai întâi să precizăm aria valorică a Revoluției de la 1848 bunăoară, care astăzi este trecut sub tăcere, când nu i se contestă, după o modă binecunoscută, până și valorile reprezentative. Nicolae Bălcescu - spre a mă rezuma la un singur exemplu - a fost scos din manuale, numele i-a fost ras de pe frontul unor instituții de învățământ și de cultură, iar în anumite zone, precum județele Covasna și Harghita, statuia i-a fost legată cu lanțuri, smulsă de pe soclu, sfărțecată precum trupul lui Ioan Vodă între cămilele turcilor, pângărită în fel și chip. Ce rău a fost în revoluția românilor de acum 150 de ani, domnule profesor, pentru ca ea să merite astăzi un asemenea tratament?

- Nu se pune problema răului adus de Revoluția de la 1848, dimpotrivă, chiar și criticile ce i-au fost adresate de-a lungul timpului n-au făcut, până la urmă, decât să-i evidențieze și mai clar însemnătatea de referință în istoria românilor și în istoria Europei.

-Convorbire
cu
prof.univ.dr.
Ioan SCURTU-

Oricărui cercetător avizat, român sau străin, i se impune dintr-odată adevărul că Revoluția de la 1848 a cuprins toate cele trei țări românești (Muntenia, Moldova, Transilvania) și s-a manifestat în aproape toate straturile sociale. Dacă mișcările anterioare (conduse de Tudor Vladimirescu sau de Horia, Cloșca și Crișan) au fost de mare rezonanță istorică, dar au rămas circumscrie uneia dintre cele trei țări românești, Revoluția de la 1848 cuprinde întregul teritoriu al vechii Dacii, ca expresie foarte clară a conștiinței naționale și anticipând unitatea statală a tuturor românilor. Tocmai acest atribut explică faptul că la 1848 se elaborează programul de modernizare a României, de împlinire a destinului nostru național, realizat succesiv la 1859, 1877 și 1918, cu toate reformele specifice anunțate atunci: democratizarea structurilor de stat, acordarea dreptului de vot, împroprietărirea țăranilor, dezvoltarea economică, având accent pe comerț, meșteșuguri și industrie, crearea armatei naționale, a culturii și învățământului național etc.

Mihai IORDĂNESCU

(Continuare în pag. 8)

SESIUNE DE EXAMENE LA UNIVERSITATEA „SPIRU HARET”

Pag. 2

democrației ca singura modalitate rațională de mișcare a societății umane.

Democrația evoluează, se lărgeste și se perfecționează. Nu avem decât să ne gândim la faptul esențial că sferile de aplicare și înseși formele de existență ale ei s-au îmbogățit și se îmbogățesc continuu. Problema care se pune acum este aceea dacă, după ce a cucerit sferă după sferă, nu a sosit timpul ca principiul democratic să cuprindă ansamblul activităților social-economice ale omului? Dacă judecăm după gradul de evoluție a oamenilor și după posibilitățile oferite de schimbările tehnice și tehnologice profunde petrecute în lume, ca și la noi, atunci răspunsul la această întrebare este pozitiv: într-adevăr, a venit momentul, îndelung pregătit de istorie, ca democrația să cuprindă societatea integral, adică fiecare sferă de activitate socială și, în primul rând,

cea economică. Problema este fundamentală căci democrația depinde într-un înalt grad de natura și de starea economiei, iar starea economică depinde într-un înalt grad de democrație și modul ei de afirmare. Cu alte cuvinte, apare în mod obiectiv necesitatea trecerii la o democrație integrală, inclusiv economică. Democrația integrală este tocmai aceea care corespunde dorinței de afirmare deplină, integrală a omului, potrivit capacităților sale. De aceea, ea urmează să capete, în funcție de condiții, un caracter profund participativ, oferind personalității umane șansa afirmării caracterului ei pozitiv, creator. Totodată, nu trebuie să se uite că libertatea individului cere o societate liberă, iar libertatea societății presupune libertatea individului.

(Continuare în pag. 3)

UNIVERSITATEA „SPIRU HARET” ÎN PLINĂ SESIUNE DE EXAMENE

Generoasele premise nu se valorifică de la sine • Un efort la înălțimea „capitalului” didactic investit • Participarea activă, pe tot parcursul semestrului, la propria pregătire • Aceleași șanse pentru o pregătire temeinică și pentru studenții de la fără frecvență.

Oriunde te-ai afla, în sălile de curs, devenite ad-hoc de examinare, în laboratoare, în sălile de lectură, atmosfera specifică fiecărei sesiuni este copleșitoare. La ceas de confruntare a propriilor cunoștințe cu exigențele înalte ale profesorilor, deloc inhibitoare, grupuri de studenți, marcați vizibil de emoții, așteaptă să intre în sălile de examene, în laboratoarele de informatică. Alții, eliberați de „coșmarul” acestui moment, se confesează cu dezinvoltură timerească celor care n-au depășit emoțiile, le transmit un optimism molipsitor, asigurându-i că șansele de a trece cu brio inevitabilul test sunt de partea lor. Pentru că, premisele organizării și pregătirii examenelor la înalte cote de exigență au fost anul acesta consolidate, îmbogățite. Studenții au știut să profite de această etapă pregătitoare.

- Aș fi ipocrit dacă aș spune că mă prezint la examen fără emoții - a spus tranșant **Adrian Vartie, anul II, Facultatea de Sociologie și Psihologie**. Cu emoții, dar nu cu teamă. Pentru că, de pildă, în semestrul I s-a predat Psihologia experimentală, ceea ce ne-a ajutat foarte mult acum la examen. Dar ne-a și complicat. Spațiul de timp rămas între încheierea cursurilor și începutul sesiunii, deci a primului examen, a fost cumpulit de scârț. Și alocând pregătirii un timp atât de scurt - trei zile - am avut emoții. Nu că nu voi lua examenul, ci pentru că nu voi fi la înălțimea așteptărilor, a „capitalului” investit de profesori în noi. N-ar fi un joc corect. Apoi, am avut dreptul să alegem. A fost momentul care ne-a despărțit. Unii dintre colegi au optat pentru examen în scris, alții pentru oral. Noi, cei care contăm mai mult pe posibilitatea de a ne exprima întreaga pregătire, am plecat cu mai multă persuasiune pentru această modalitate. Și am câștigat. Astfel am avut posibilitatea să ne punem în valoare toate cunoștințele dobândite în cursul pregătirii. Să mai și fabulăm. Ceea ce la următorul examen, Logică, o materie foarte exactă, nu va mai fi posibil.

- Sunt convinsă că sentimentul de teamă nu mă va părăsi în toată sesiunea, - a spus cu franchețe **Adriana Zaharia, anul II, Facultatea de Sociologie și Psihologie**. Nu mă ascund după degete. La examenul de Psihologie experimentală aș fi preferat oralul. În acest fel se încheagă cumva dialogul între examinator și examinat. Profesorii își mai pot aminti astfel și de contribuția adusă în timpul anului la seminarii, la lucrări practice, la activitatea de cercetare. Pe când așa? Se judecă doar hârtia și ceea ce conține ea. Mi se pare mult prea îngustă această arse de cunoaștere, de evaluare a nivelului nostru de pregătire. Îmi pare rău că la

subiectul „Atenție distributivă” mă puteam desfășura altfel în scris. Dar, mă rog. Examenul este examen, indiferent de modalitatea în care este efectuat.

- Nu sunt în această situație specială pentru prima dată, ne-a spus **Camelia Dinu-Baicu, studentă anul II, Facultatea de Geografie**. Ceva experiență am în „spate”. Dar în pregătirea examenelor, indiferent despre ce materie este vorba, nu te poți baza numai pe experiență. Mai cu seamă că anul II mi se pare mai dificil - ca materii și volum. De fiecare dată examenul la fiecare materie este un nou început. Dreptul la opțiune ne ajută foarte mult, dându-ne posibilitatea să aprofundăm mai multe teme. De exemplu, la Geografia populației, pentru proiectul de examen am ales Australia și Cuba. Teritorii absolut diferite din toate punctele de vedere și, mai ales, sub aspect geografic. Așa că am avut șansa să aprofundez, să interpretez și să compar. Pasionant, nu? Fiind vorba despre o materie nouă - Biogeografia -, normal că am emoții ca la primul examen. Dar sper să nu-mi ridice probleme. Am fost tot timpul conștientă că prezența mea la cursuri și laboratoare îmi va face viața mai ușoară acum, la examene. Am exersat la sânge la Laboratoare și sper că voi putea acum să dau maximum posibil. Până acum am fost sigură pe mine. Și în continuare sper să nu dezamăgesc.

- Față de anul trecut, materia este într-adevăr mult mai grea - a fost de părere și **Magdalena Dragomir, anul II, Facultatea de Geografie**. Iar profesorii rămân la fel de exigenți. Cine-și mai poate aminti în acel moment de câte proiecte, hărți, referate ai făcut în timpul anului? Nimic nu te mai ajută atunci, decât cunoștințele pe care le-ai acumulat. Așa că, principiul ajută-te singur nu trebuie ignorat nici o clipă. Iar îndoiala lăuntrică că niciodată nu ai atins limita maximă în acumularea cunoștințelor necesare pentru a deveni un bun specialist și nu doar pentru a impresiona la notare, nu cred că mă va părăsi vreodată.

Nu este însă și opinia **Cristinei Mascan, studentă în anul III, Facultatea de Filosofie și Jurnalistică**.

- După un exercițiu de zile și săptămâni întregi la Laboratorul de informatică, acum, la examenul de Informatică am fost sigură pe mine - susține aceasta. M-am simțit invulnerabilă. Și nota maximă pe care am obținut-o ar putea confirma acest adevăr. Și mi se pare că pentru un viitor ziarist, unul modern, chiar și pentru un comentator sportiv, cum doresc eu să devin, stăpânirea calculatorului, de la operarea, programare, paginatie, nu poate fi

despărțită de o pregătire teoretică solidă. Dimpotrivă. Imaginația, fantezia nu se nasc din senin.

- Deși este un veritabil atu faptul că am calculator acasă, totuși, nu mi-am permis luxul de a lipsi nici o oră de la pregătire - a precizat **Lorena Ispas, anul III, Facultatea de Filosofie și Jurnalistică**. Întotdeauna ai de învățat ceva. Chiar dacă visezi la programe specializate, la mixaje sofisticate eu trebuie să mă prezint la examenul pentru materiile predate, și niciodată nu mi-am îngăduit extravaganța de a lipsi de la vreun curs. Nici măcar de la Informatică. De aceea, poate acum mă aflu în fața calculatorului relaxată, fără emoții, așteptând cu interes subiectele.

Și dacă pentru studenții care vin cu un asemenea bagaj de cunoștințe pe care le îmbogățesc, le aprofundează la cursurile de zi, pregătirea specială pentru examen fiind privită cu toată seriozitatea, lucrurile se pot complica când este vorba despre studenții de la cursurile fără frecvență, devenind un handicap. Dar nu s-a întâmplat deloc așa.

- Studenții de la fără frecvență au beneficiat și ei de șansa unei pregătiri speciale - consultații, multe ore de laborator, lecții de sinteză - ne-a spus **Alin Niță, student, anul I, Facultatea de Educație Fizică - fără frecvență**. La Anatomie, de pildă, am participat la două cursuri de sinteză, reușind nu numai să-mi sistematizez cunoștințele, dar și să aflu lucruri noi, care, la o lectură individuală îmi scăpaseră, să-mi dau seama ce accente se pun. Cu o asemenea orientare, examenul nu a fost o sperietoare.

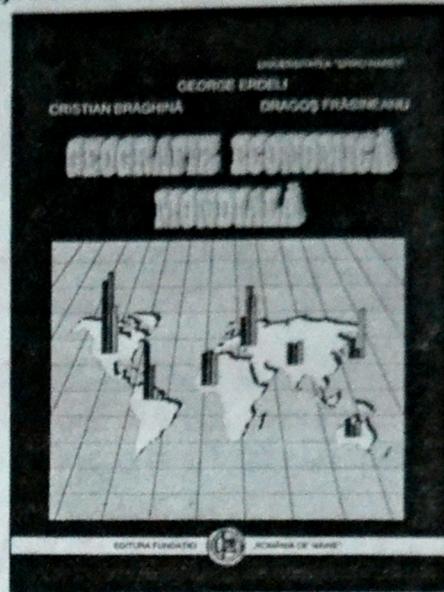
Firește, impresiile asupra primelor examene sunt foarte diferite.

Tatiana Mihaela Covaci, anul I, Facultatea de Muzică este de părere că prima confruntare cu propriile cunoștințe a fost cam dură, neiertătoare. Deși am avut o pregătire de specialitate, care nu poate fi ignorată, absolventă a Liceului de muzică „Dinu Lipatti”, aceasta ne-a mărturisit că primul examen la Teoria muzicii a fost cam dificil. Să compui acorduri, să construiești melodii, într-o anumită măsură, în fața unei comisii, nu este chiar un fleac. Cu atât mai mult cu cât știi bine că rezultatele acestui efort vor fi notate. Până la așteptarea verdictului, mă voi concentra însă pentru pregătirea următorului examen, convinsă fiind că timpul va lucra în favoarea mea.

„Emoții, teamă, încredere. Un amestec inefabil de sentimente contradictorii pe care le domină cu detașare optimismul, certitudinea că aici, la Universitatea „Spiru Haret” asigurarea unei pregătiri superioare, performante nu este doar un deziderat, „miracolul” pregătindu-se pas cu pas.

Adela DEAC

CARTEA UNIVERSITARĂ LA EDITURA FUNDAȚIEI „ROMÂNIA DE MĂINE”

Lucrarea Geografia economică mondială se dorește a fi o sinteză a aspectelor majore care caracterizează lumea politică contemporană, resursele umane și naturale, industria, agricultura și alte activități ce privesc circulația bunurilor de valori materiale și spirituale. Bogăția de informații ca și opiniile autorilor asupra unor probleme de mare actualitate din domeniul Geografiei economice vin în sprijinul cunoașterii mai concrete și profunde de către cei interesați să aibă o viziune mai cuprinzătoare asupra lumii contemporane.

O REMARCABILĂ SESIUNE ȘTIINȚIFICĂ LA FACULTATEA DE LIMBI ȘI LITERATURI STRĂINE

Devenită de acum tradiție în activitatea de cercetare științifică ce se desfășoară la Universitatea „Spiru Haret”, Sesiunea științifică a cadrelor didactice de la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine care s-a desfășurat în 26 ianuarie a.c. a conferit noi dimensiuni acestei activități prodigioase. Structurată pe două mari secțiuni: **Perspective și confluente literare și Discurs - textualizare - text**, actuala Sesiune a oferit unor prestigioase cadre didactice șansa de a contribui la abordarea unor teme nu doar fundamentale pentru cele două mari discipline, ci și pentru semnificația lor actuală.

Referindu-se la exemplul unui martir, prof. univ. dr. **Ion Dodu Bălan** a evocat „Semnificația «întoarcerii acasă» a lui Ioan Inocențiu Micu Klein”. În comunicarea prezentată, **Liviu Franga** a configurat cu finețe, și cu multe accente inedite, portretul „Scriitorului antic”. **Luminița Ciuchindel** a investigat fenomenele existente „La răscrucea evoluției genului romanesc: romanul lui Antoine de La Salle, Le Petit Jehan de Saintré”, „Circulația cărților și a ideilor în literatura italiană medievală” constituind tema prezentată convingător de **Geta Popescu**. „Catullus, repere pentru o lectură paremiologică” s-a intitulat comunicarea susținută de **Mariana Franga**. Despre „Dezvoltări actuale ale poeziei. Disfuncții metaforice cu funcții hermeneutice (incidențe asupra discursului dramatic)” a reliefat **Mircea Mihalevșchi**, în timp ce **Elena Bălan** s-a referit pe larg la tema: „Ana Maria Matute, între tradiție și inovație”, „Drumul de la arhetip până la personaj în romanul Don Quijote” fiind evocat de **Heena Scipione**.

Sub genericul „Pentru o tipologie a textelor”, în Secțiunea a II-a au fost prezentate comunicările: „Criterii pertinente pentru o clasificare a textelor”, de prof. univ. dr. **Teodora Cristea**; „Textul explicativ”, de **Emilia Duda**; „Textul argumentativ”, de **Elisabeta Nicolescu**; „Textul descriptiv”, de **Iuliana Paștin**; „Discursul interactiv”, de **Carmen Stoean**; „Discursul fantastic și anomalia”, de **Luminița Diaconu**. „Modalități de aplicare a teoriei genului non-ficțional în procesul de predare-învățare a limbilor străine”, de **Domnica Șerban**; „Rabelais și gramatica textului”, de **Ion Murăreț**; „Traectoria temporală în discursul ficțional”, de **Florica Hrubaru**; „Categorii animal-inanimat în limba rusă și subgenul personal în limba română”, de **Maria Oslac** și „Textualizarea în practica didactică”, de **Monica Vlad**.

Dincolo de rigoarea științifică, de specificitatea unor domenii abordate, rămân efortul de a prezenta elemente noi, mai mult sau mai puțin cunoscute, preocuparea de a identifica interferențele cu practica didactică, ceea ce a conferit sesiunii o remarcabilă valoare în plan științific și didactic. (A.D.)

Dacă problema libertății individului o privesc, în primul rând, pe cea a vieții intime a societății, problema libertății societății este legată atât de condițiile interne, cât și, într-o măsură a unei împingeri crescute, de condițiile internaționale. În acest context, națiunile au nevoie atât de independență și suveranitate, cât și de o economie care să le asigure ritmul cultural necesar, manifestarea identității lor spirituale, precum și a posibilităților de fertilizare a acestora în cadrul internațional. Aplicarea democratică a revoluției în telecomunicații și tehnologie trebuie să asigure dezvoltarea modernă a culturilor naționale, a ceea ce nu este mai valoros și, născută, o răspândire a valorilor acestor culturi, în condițiile în care culturile naționale se influențează și se îmbogățesc reciproc. Încălcarea diversității, a pluralismului cultural al omenirii, a policromismului cu monocromismul cultural s-ar dovedi incompatibilă de plătitoare și nu ar însemna decât un soi de totalitarism determinat de considerente economice și tehnice, absolut inacceptabile.

2. Sistemul socio-economic în serviciul omului liber

Durata unui sistem socio-economic depinde, în zilele noastre, înainte de toate, de capacitatea sa de a asigura existența și dezvoltarea personalității omului ca fiindă socială. Economia este generată de necesitatea asigurării schimbului de substanțe dintre om și natură, de unde și necesitatea ca omul să se împacă cu natura și cu sine înșiși. Rezultă că omul ca fiindă socială reprezintă însăși rațiunea de a fi a economiei. În afara sa ca nu poate exista, în înțelesul propriu.

Din punctul de vedere al oamenilor, sistemul socio-economic contemporan este necesar:

a) să pună omul în centrul său, să corespundă sistemului de nevoi umane și să asigure o dezvoltare democratică a individului și a societății;

b) resursele de toate categoriile să fie utilizate în acest scop;

c) să se dezvolte nu doar într-un stat de drept - este de altfel bine cunoscut că, de multe ori, dreptul nu coincide cu dreptatea -, ci într-un stat de drept bazat pe justiție socială, pe dreptate socială;

d) să asigure, față de orice alt sistem, cea mai ridicată eficiență economică, eficiență socială și eficiență ecologică, interlegate.

Este vorba deci de o dezvoltare economică, socială și ecologică sustenabilă, durabilă, capabilă să nu genereze, ci să evite tensiuni sociale majore, dezzechilibru ecologic amenințator și să asigure un progres mai rapid al umanității, dându-i, totodată, mai multă înșir. Este firesc, deci, ca problema

O ECONOMIE MIXTĂ, DE PIAȚĂ, SOCIALĂ, PARTICIPATIVĂ ȘI UMANISTĂ

Acad. N.N. CONSTANTINESCU

alegerii sistemului economic să constituie dreptul inalienabil al fiecărui popor și al fiecărei țări. Nimeni nu are dreptul să supună un popor sau o țară dorințelor sale de inginerie economică și socială.

Trecerea de la un sistem economic la altul nu se poate efectua de dragul schimbării în sine, arbitrar sau pentru că vrea cineva din afară, ci pentru sporirea eficienței economice, sociale și ecologice a efortului populației. Aceasta presupune o gândire adecvată prealabilă a schimbării, care să fie concepută într-un mod concret și coerent, clarificându-li-se oamenilor din timp, de către factorii politici care o întreprind, obiectivele, structurile, mijloacele de realizare și indicând modalitățile practice prin care noul, propus a înlocui vechile motivații și organizări, va fi mai eficient, de asemenea, presupune o evaluare a posibilităților practice de minimizare a costurilor economice și sociale, a pierderilor ocazionale de schimbare și desfășurare lor în timp, punând costurile în cumpănă cu ceea ce se declară că va fi avantajul prevalent și să se arate mărimea acestui avantaj, a perioadei după care va apărea, cine va beneficia de el și cine și în ce proporții va suporta costurile și a.m.d. Iar dacă statul, care face schimbarea, dorește să fie democratic trebuie să spună populației cu sinceritate lucrurile pe nume, clar și suficient de precis și să-i ofere acesteia posibilitatea de a se pronunța în deplină cunoștință de cauză. Cu alte cuvinte, orice transformare de anvergură, cum este reforma economico-socială, presupune o abordare pragmatică și morală a problemelor, evitarea dilematismului, a dogmatismului, a aventurismului, a lipsei de responsabilitate și a.m.d. Aceasta cu atât mai mult cu cât o astfel de întreprindere afectează profund viața a milioane și zeci de milioane de oameni, generația prezentă și multe din cele viitoare.

Modul în care s-a desfășurat până acum în România tranziția de la economia socialistă de stat la capitalismul sălbatic, dependent și periferic de astăzi și aruncarea poverii costurilor economice și sociale cu deosebire asupra majorității zdrobitoare a populației, cea lucrătoare, în timp ce profitorii și, mai ales, marii profitorii constituie o mică minoritate, a încălcat cerințele unei reforme profunde și raționale cu costuri minimize și în folosul întregii populații. Încălcare a acestor cerințe explică faptul că niciodată oficialii țării nu au

arătat populației largi către ce fel de sistem economic conduc ei reforma. Nu-i de mirare că toată tranziția până acum este strălucită de lărgirea sărăciei, a mizeriei, de subzicerea sănătății unor largi părți ale populației, amenințând cu atacarea bazelor biologice ale națiunii, cu ajungerea la una din cele mai înalte mortalități din Europa, tensiuni sociale care sporesc etc. etc. Și nu trebuie uitate degradarea alarmantă a producției naționale, pierderea unei mari părți din piețele externe, caracterul profund deficitar al balanței comerciale, risipirea rezervelor valutare rămase de la vechiul regim, contractarea mai ales pentru consum și pentru echilibrarea balanței de plăți a unor importante datorii externe, inflația alarmantă etc. etc.

Néindois, orice societate nouă, bazată pe economia de piață, este obligată să utilizeze - dar mai bine și mai eficient - forțele productive pe care le-a moștenit de la vechea societate și să asigure în plus progresul și prosperitatea corespunzătoare. În orice caz, o reformă economico-socială ce se face în numele raționalității nu distruge forțele de producție moștenite și, neputând a le înlocui cu altele, să degradeze producția, s-o împingă în deșingoladă și, tot vorbind de binefacerea generală ale concurenței, să predea fără luptă propria piață internă și piețele externe pe care le dobândise - tocmai prin concurență calitativă și de preț - în mâinile concurenților străini. De altfel, un asemenea comportament, mai mult decât ciudat, se întoarce - cum s-a și întors la noi - împotriva dreptului la muncă al multora din propriii cetățeni, importându-se un șomaj însemnat și sistematic.

În ceea ce privește formele de proprietate, este necesar ca modificarea lor să fie făcută potrivit criteriilor de eficiență economică, socială și ecologică, precum și ținând seama de concluziile revoluției manageriale ce s-a produs și se desfășoară în lume, înainte de toate în țările dezvoltate. Potrivit revoluției manageriale, rezultatele operative ale activității, mai ales ale întreprinderilor mari, depind nu atât de proprietari, de acționari, cât de manageri, persoane calificate, talentate, cu experiență și responsabile, devotate etc. și stimulate pentru aceasta. Drept urmare, ceea ce trebuia să preocupe, în primul rând, la noi nu era privatizarea oricum și la orice preț, ci crearea unei clase de manageri

profesioniști, responsabili și eficienți, ea și reforma întreprinderilor.

Ținând seama că revoluția managerială pune accentul nu pe forma de proprietate, ci pe managerii și pe calitatea managementului, iar diferitele forme de proprietate au eficiența lor istorică și concretă, sistemul economic nou trebuie să se bazeze pe un pluralism al formelor de proprietate, în măsura în care acestea își demonstrează eficacitatea și viabilitatea. În consecință, spre a maximiza eficiența sub toate aspectele ei, sistemul economic nou trebuie să utilizeze atât formele de proprietate privată, cât și pe cele ale proprietății publice, fiecare unde oferă mai bune rezultate. Și nu trebuie omis că nu doar proprietatea publică, ci și proprietatea privată este necesar să îndeplinească atât funcții economice, cât și o funcție socială. Drept urmare, profitului îi revine, de asemenea, obligația de a îndeplini și o funcție socială.

În ce privește proporțiile în care ar urma să coexiste și să concureze proprietatea privată și cea publică, ele depind de condițiile concrete ale fiecărei țări și de perioadă, pentru a corespunde cât mai bine problemelor cu care se confruntă societatea respectivă. Evident, proporțiile vor varia în timp, iar dreptul de a lua respectivele decizii aparține fiecărui popor. Ca și pluralismul politic, pluralismul formelor de proprietate constituie o condiție pentru democrație și o problemă de eficiență. Să nu se uite, de pildă, că la noi, în condițiile capitalismului, căile ferate au început a se construi ca proprietate privată, dar s-au putut dezvolta serios, eficient și sistematic pentru economia națională numai în condițiile proprietății de stat. La fel și flota.

Ceea ce ar trebui să preocupe în primul rând cu ocazia privatizării ar trebui să fie eficiența ei economică, socială și ecologică în fiecare caz în parte.

Este un lucru elementar, corespunzător interesului nostru național, că economia românească trebuie dezvoltată mai departe ca un complex economic național, celula a economiei mondiale, integrat eficient în ea, capabil de autosusținere și cu o relativă autonomie tehnologică. Drept urmare, sunt necesare eforturi mult mai mari de susținere a dezvoltării învățământului de toate gradele, precum și a culturii, a cercetării științifice și sănătății publice. Numai prosperitatea economică dobândită astfel

poate asigura existența și progresul poporului nostru, afirmarea lui demnă în lume.

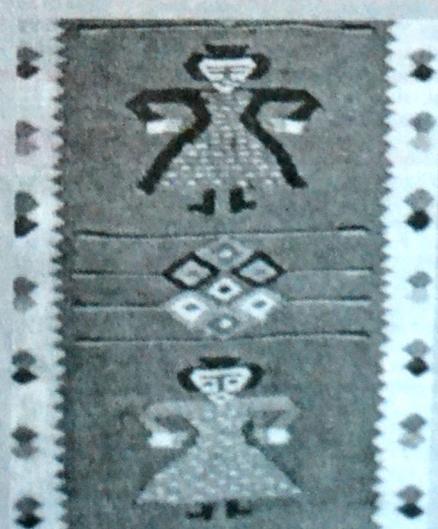
Spre a putea corespunde intereselor economice naționale și a putea interveni în servirea intereselor, activitatea trebuie condusă din conștiință și nu conform unei dispoziții sau „filiului” obligatoriu primite din afară și să se adopte doar măsuri care concorde cu interesul economic, social și național al țării. În mod firesc, orice redresare și dezvoltare a economiei, ca și capacitatea de a trata de pe pozițiile interesului național cu partenerii străini, presupune lichidarea fără nici un fel de menajament a corupției. În tratative personale nu cea cu merți, ci cea cu nepregătire, în privința concurenței legitime, nu stă în garanția Corupția a devenit dreptul marelui și al redresării și dezvoltării economiei naționale, și respectării drepturilor economice și sociale ale omului, al creșterii bunăstării marii majorități a populației, al democrației. Mișcarea economică, prin urmare, trebuie să aibă și moralitatea cuvenită.

Într-o economie de piață, în condițiile contemporane, printre principalii factori ai unei dezvoltări competitive se includ și capacitățile manageriale la toate nivelurile economice, gradul și nivelul de economisire, buna pregătire profesională a populației, progresul în tehnologia modernă bazată pe știință și discriminarea acestora, nivelul național al productivității muncii, resursele naturale accesibile și protecția mediului, eficiența participării la diviziunea muncii și la cooperarea economică internațională.

Funcționarea și eficiența acestor factori se desfășoară în condițiile naționale și internaționale în care se mișcă sistemul economic al țării. Ele depind într-un înalt grad de interdependențele economice internaționale și de ordinea economică și politică globală. Examinarea istoricului ultimului secol arată că interdependențele nu pot anula independența părților, căci atunci s-ar anula pe sine și interdependența, iar în loc de democrație s-ar ajunge la centralism și totalitarism economic internațional. Or, totalitarismul a fost infirmat istoric la scară națională. Cum ar mai putea fi el suportat atunci la scară internațională? De aceea, ordinea economică și politică internațională se cere a fi profund democratică și bazată pe pluralism. Aceasta nu înseamnă însă că o serie de probleme ce privesc ansamblul comunității internaționale nu trebuie să fie rezolvate global sau regional. În ambele cazuri însă este esențial ca deciziile globale sau regionale să fie luate pe o bază națională, cu o armonizare, coroborare și coordonare internațională adecvate. Este absolut necesar ca strategiile globale sau regionale să țină seama în aplicarea lor de interesele, regulile și valorile naționale. Altfel democrația ar fi înlocuită cu diktatul sau totalitarismul economic exercitate la scară globală sau regională. Ordinea economică și politică internațională trebuie bazată pe libertate, democrație și conlucrare sinceră. (La urma)

x) Am abordat o asemenea temă și altele conexe în lucrarea „Învățăminte ale tranziției economice în România”. A se vedea în special Cap.I.

ARTĂ POPULARĂ ROMÂNEASCĂ

Prof.univ.dr.
Virgiliu CONSTANTINESCU

Perenitatea unui model

Punând în evidență virtuțile marelui om de știință, local sfințit în sociologia românească, prof.univ.dr. Virgiliu CONSTANTINESCU a remarcat că Spiru Haret s-a impus, atât pe plan național, cât și pe cel mondial printr-un model original de gândire și de acțiune, dar și printr-un sistem al complexului național. În opinia vorbitorului, acesta constă în ceea ce înseamnă modelul haretian, pe care l-a numit **transductiv-birectorial**, precizând că acest model rezidă mai întâi într-o profundă și sistematică cunoaștere a realității faptice, pe care apoi o structurează în formule conceptuale și o transformă în practică guvernamentală. În cazul Haret, trecând peste alte momente semnificative din biografia sa și ținând seama - pentru acest prilej - decât perioada de după revenirea sa din Franța - ca primul român grațiat cu titlul de doctor în științe - precizăm că Spiru Haret s-a înscris în anul 1878 în corpul inginerilor botanici, calitate care-l autoriza să execute măsurători de teren în diferite zone ale țării și să stabilească „hotărnicii” de pământ oficializate. Aici credem noi că trebuie stabilită întâia premisă a devenirii ulterioare a lui Spiru Haret ca mare sociolog și tot aici considerăm că se află baza fenomenului haretian. Fiindcă, real vorbind, putea un gânditor dotat cu o intuiție atât de precisă și de corectă să măsoare pământuri și să fixeze proprietăți, dar să ignore pe cei care-l „îrămuștau cu mâinile lor” și dădeau „bucate” celor care le aveau? Este verosimil ca un om care fusese atât de crunt încercat de vitregiile soartei lui și care nu știuse de nici o bucurie a vieții să omită din câmpul analizei sale tocmai pe aceia care trudeau din zori până în noaptea pe moșile boieresti, dar care nu aveau asigurată nici minimumul de hrană?

În complexitatea avalanșă de inițiative, am în vedere cele două legi fundamentale pentru învățământul românesc - **Legea învățământului secundar și superior și Legea învățământului profesional**, datând din prima sa legislație, se distinge, pe un alt palier, modelul transductiv-birectorial. În concepția lui Spiru Haret legile pot fi valoroase și utile, iar conducătorii să fie animați de cele mai nobile intenții; dar, dacă cei care le aplică nu sunt aplecați sau demni de a o face, atunci totul rămâne la nivelul declarațiilor de principiu sau se folosesc de ele numai o parte a membrilor societății. De aceea, „învățătorul - spunea Haret - are o chemare de pace și de iubire și aceasta îl prepară pentru misiunea de pace și de iubire, pe care trebuie s-o aibă și în afară de școală”. De fapt, imperativul primordial, acela al ridicării păturilor de jos, se impunea ca o datorie absolută a celor care au beneficiat de însemnele culturii și cărora le revenea obligația morală de a susține procesul de propagare a celorlalte categorii sociale - și prin ele - a societății întregi. După Spiru Haret, ideile sale se propagă sub forma unor impulsuri ondulare, de la factorii de conducere - către mase, cu ajutorul aparatului birocratic. De aici, de la nivel de mase, ideile revin la sursă sub formă de experiență trăită și deci apar ca „etalonate” în teritoriu - dacă se poate spune așa. În aceasta rezidă de fapt **esența modelului haretian**, adică **transductivitatea lui birectorială**.

Totuși, situația societății românești - considera Spiru Haret - e precară, cu toate că, după 1848, a avut conducători de elită și a edictat legi „excelente”, dar marile probleme sociale n-au putut fi soluționate, deoarece nu s-a stabilit o relație intimă, constantă și activă între cei care dau impulsul și cei care trebuie să o primească”. Punerea în practică a legilor, ca și explicarea în rândul maselor a însemnătății lor au fost „jocurile unor oameni incapabili de a le înțelege și, mai cu seamă, incapabili de a convinge pe cei interesați de utilitatea lor”. Ele - după Spiru Haret - n-au găsit agenți adecvați pentru a fi duse în straturile de bază ale societății și, în consecință, n-au avut finalitate cu care au fost inventate. De aici se desprinde valoarea atât teoretică, cât și practică a operei lui fundamentale - **Mecanica socială**. Ea avea un rol metodic, acela de a matri pe cei cu funcții de decizie și de a le oferi acestora un mijloc științific de a conduce și de a transforma societatea românească. **Mecanica socială** este un corolar, n-are sensul, dar și un model de reformă științifică, în care cauza și efectul se succed, dar își și întrec în timp.

SPIRU HARET

MENTORUL SPIRITUAL AL CELEI MAI MARI UNIVERSITĂȚI ROMÂNEȘTI PARTICULARE

Spiru Haret - intelectualul polivalent, atât de apropiat prin gândire, operă și prin vastitatea domeniilor abordate de marii enciclopediști europeni, este autorul unei profunde reforme a învățământului, a unor demersuri pentru înnoirea școlii românești, mai ales a celei din comunitatea rurală, cel care a introdus pentru prima dată matematica la studiiul vieții sociale, Universitatea al cărui patron spiritual este, a organizat un amplu simpozion. Evocarea strălucitei sale cariere științifice, sociologice, culturale și politice a îngădui participanților să descifreze noi fațete ale fenomenului haretian, să lumineze nestematele activității lui laborioase în context național și internațional, demonstrând un adevăr tulburător, și anume, că mesajul operei sale aparține nu numai epocii în care a trăit, ci și contemporaneității.

Fascinant și deosebit de complex, cum s-a subliniat atât de plastic cu acest prilej, fenomenul haretian se identifică cu tot ceea ce el a realizat în decursul timpului, înfruntând vicisitudinile istoriei, adversități de tot felul, inclusiv din partea mentorului său - Titu Maiorescu - prin gândirea sa prolifică, prin rigurozitatea științifică și prin metodele folosite în sociologie. Spiru Haret propunând și elaborând nemuritoare modele.

Nevoia evaluării și reevaluării permanente a întinsei și eruditei opere a lui Spiru Haret în toate fundamentele și momentele ei, purtând mereu valorile ei perene în actualitate, a fost pusă cu putere în evidență. De fapt, este expresia unor strădănituri mai vechi și noi de a face din inconfundabilele idei haretiene adevărate simboluri ale activității celei mai mari universități particulare românești care-i poartă numele cu demnitate.

Dr. Carmen FURTUNĂ

Vocația de profund reformator social

Rând pe rând au fost evocate valențele specifice marilor enciclopediști europeni în constelația cărora Spiru Haret a intrat definitiv. Mare matematician, are contribuții substanțiale și în statistică, sociologie, istorie, științele

educației, publicistică, fiind, deopotrivă, un reformator al învățământului și inițiatorul unei mișcări de ridicare economică și socio-culturală a țării, intrată în istorie sub numele generic de „haretism” - a subliniat dr. Carmen FURTUNĂ, care a adus în discuție argumente de lumină asupra de reformator.

Recunoașterea sa ca sociolog s-a întemeiat, în principal, pe elaborarea unei originale teorii sociale, dezvoltate într-adevăr în lucrarea **Mecanica socială**, apărută în limba franceză, la Paris, în 1910. Cu această lucrare, Haret intră definitiv în seria reprezentanților de marcă ai mecanicismului, însă contribuțiile sale, unele constituind priorități în sociologie, sunt mai numeroase. În general, este insuficient evidențiată, la adevărata sa valoare științifică, **metodologia sociologică haretiană** care, pentru prima dată în cuprinsul curentului mecanicist, utilizează, în mod concret, matematica la studiiul vieții sociale, vigoarea raționamentului „științelor exacte” permițând, în acest mod, analize

pertinente, cu deschideri interpretative remarcabile.

Aplicând metoda sa în activitatea educațională (una dintre coordonatele eforturilor ale demersurilor sale în politica instructiv-educativă, pe care o elaborează în timpul succesiunii demnității deținute în cadrul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice), el conferă educației și instrucției funcția socială esențială de formare și transformare a personalității umane.

Conform propriei sale concepții și metode sociologice, Spiru Haret aduce contribuții notabile la elaborarea, sub egida Ministerului Cultelor și Instrucțiunii publice, a unor noi tipuri de manuale școlare, îndeosebi a celor de istorie și geografie, în care sunt accentuate aspectele de natură socială.

Se afirmă frecvent și cu deplin temei - așa cum o facem și noi - că Spiru Haret este inițiatorul și promotorul unei mișcări culturale și educaționale care a făcut epocă și ale cărei ecouri se perpetuează în timp. Prin aceasta, Spiru Haret se manifestă asemănător unei întregi pleiade de sociologi români: este nu numai creatorul unei metode noi în sociologie, este nu numai un teoretician cu o viziune proprie, ci și un reformator implicat în acțiunea socială, conștient de propria menire, dar și de efectele, în plan general, ale acțiunilor sociale pe care le inițiază. Acest aspect este esențial pentru configurarea personalității lui și, mai cu seamă, pentru poziția pe care o deține în evoluția sociologiei ca știință și acțiune socială în România. Este un semn distinctiv al sociologilor români de marcă și, în același timp, al sociologiei românești, identificarea, în una și aceeași persoană, a învățătorului, savantului, omului de știință, dar și a agentului social implicat în demersurile „cetății”, cu obiectivul major al raționalității sociale.

Soluțiile pe care le propunea constau, ca mijloace de acțiune culturală, în **antrenarea învățătorilor, preoților și altor intelectuali din sate**, într-o muncă de „răspândire a cunoștințelor folositoare”, pe calea tipăriturilor și a conferințelor populare, potrivit unui plan elaborat central, deseori punându-se la dispoziția „misionarilor culturali” texte prefabricate, pe diverse teme de știință popularizatoare. Spiru Haret purta o largă corespondență cu oamenii din sate pentru a-i însuși și îndruma. Ceea ce a și reușit să facă într-o măsură atât de mare, încât, până târziu, în timpul când noi înșine începusem campaniile de „monografii”, cei mai devotați din susținătorii noștri locali au fost „haretisti”, pe care îi recunoștea de îndată, prin felul lor de a gândi, prin vocabularul folosit și, mai ales, prin sufletul pe care îl puneau în acțiunile lor, cuvintele de „apostolat”, „misionarism” fiind calificativele obișnuite prin care arătau natura oricărei „acțiuni culturale”.

Prof.univ.dr.
Ion Dodu BĂLAN

Apostol al culturii naționale

Relevarea personalității titanice, a operei vaste, plurivalente a lui Spiru Haret, poate dobândi o mai mare relevanță prin accentuarea unei laturi mai puțin mediatizate a complexei sale activități - a remarcat prof.univ.dr. Ion Dodu BĂLAN. Se știe că în istoria românilor au existat domnitori, boieri, înalte fețe bisericesti, industriași care au înălțat, în domeniul arhitecturii religioase biserică și mănăstiri, școli și spitale în plan laic, au sprijinit editarea de cărți și reviste, înființarea unor biblioteci.

Invocând contribuția inestimabilă a lui Spiru Haret în sprijinirea culturii naționale, vorbitorul a subliniat că poate nimănui n-a practicat un mecenatism atât de eficient, cu rezultate atât de binefăcătoare în planul spiritual ca Spiru Haret în anii în care a fost ministru al învățământului. Un alt aspect al activității sale merită a fi abordat,

sub îndrumarea modernă a sponsorizării, cu atât mai mult cu cât mecenatul este de o acută actualitate, acru când notele de cultură se bucură, în masa pură, de un suport material. De aceea, acum și aici, mă refer la Spiru Haret, intrucât mecenatul se leagă de o persoană, fără a uita de genurile de autentici Mecena a unor domnitori, care au jucat la Curtea lor croniciari, pictori, muzicanti, scriitori și pe cei ce au tradus Biblia în limba română sau alte lucrări fundamentale. Cine ar putea uita mecenatul lui Iacob Negruzzi pentru a menține revista **Junimii** „Convorbiri literare”, al lui A.P.Bănoiu, pentru „Luceafărul”, și lui Demostene Botez, pentru „Viața românească” de la Iași etc. etc.

Dar, ori de câte ori evocăm figura unui precursor celebri - așa cum facem azi cu Spiru Haret - citim, implicit sau explicit, să descoperim în el și un **model uman**. O atare personalitate o înfrunghiează Spiru Haret, matematician al cărui nume a fost dat, în 1976, de Uniunea Internațională a Astronomilor, unui crater de pe fața nevăzută (de pe pământ) a Lunii, pentru contribuția adusă cu teza sa de doctorat din 1878 la cunoașterea macrocosmosului, despre care Gh. Țițeica - alt mare precursor - spunea că a fost „una din cele mai frumoase teze din câte s-au jucat la Sorbona”. Deci suntem de mult, și cu demnitate, în Europa.

Așa cum s-a mai spus, Spiru Haret n-a fost numai un ilustru matematician. A fost și un luminat om politic, cu vederi democratice și liberale, deputat și de trei ori ministru, mare profesor și reformator al școlii românești, întemeietorul instrucției publice la noi. A fost un **apostol al culturii naționale**, un devotat animator și **sprâjnitor al ei**, îndemnând, ca un Mecena modern, pe un Coșbuc, Șt.O.Iosif, Al.Vlahuță, Spiridon Popescu, M.Sadoveanu și alții alții să scrie cărți necesare educației naționale, ceea ce aceștia au și făcut. Din acest mecenat haretian au ieșit lucrări ca **România pitorească**, **Din trecutul nostru** ș.a.

Spiru Haret a scos din marasm învățământul românesc de toate gradele și l-a organizat în spirit modern, în concordanță cu nevoile societății românești, lărgindu-i sfera de activitate și în domeniul educației adulților. El considera - în spiritul de azi al UNESCO - deci **avant la lettre** - că dezvoltarea științifică nu se poate realiza fără ca masele populare să nu fie pregătite pentru a-și da contribuția.

În spiritul duhului național de la „Dacia literară” a lui Kogălniceanu, de la 1840, el credea că o cultură națională nu se poate face din imitarea slugarnică a străinătății. Spiru Haret a sprijinit scriitorii români din Imperiul Austro-ungar, le-a asigurat burse în România, funcții, le-a comandat cărți pe care le-a tipărit la Casa Școalelor sau la alte edituri. A sprijinit apariția unor reviste precum „Cornoara tinerimei” din 1905 - cu subtitlul „Revista pentru adevăr, bine și frumos”, „Avântul”, „Revista generală a învățământului” (1906) și una de mare prestigiu, „Sămănătorul”, la București (1901-1910), în jurul căreia s-a format curentul sămănătorist. **Grija pentru cultura poporului era un punct esențial al programului lui Spiru Haret**. Asemenea feluri urmărite de el corespundeau organic cu patriotismul scriitorilor noștri.

Prof.univ.dr.
Constantin SCHIFIRNEȚ

Primul exeget al fenomenului haretian

Recunoașterea vastei opere a lui Spiru Haret, a contribuției sale inconfundabile la dezvoltarea sociologiei românești a parcurs însă un drum distorsionat, nu tocmai lin. Spiritul polemic nu a ocolit nici evaluările, făcute la timpul potrivit, asupra concepției și fenomenului haretian.

Dezvoltând această idee, prof.univ.dr. Constantie SCHIFIRNEȚ s-a oprit mai pe larg la opinia exprimată de C.Rădulescu-Motru care, roșuște să ocupe catedra de filosofie la Universitatea din București, se pare, cu speranța ministrului Haret. Om cu o

gândire proprie, atașat dialogului, Rădulescu-Motru scoate periodicul „Noua Revistă Română” în care își expune gândurile sale despre realitatea românească, stimulează dezbateri pe chestiuni esențiale ale momentului, inclusiv cele vizând învățământul și țărănimea. În anul 1904, publică o carte cu mare ecou, **Cultura română și politicianismul**, lucrare ce radiografiază una dintre tarele vieții publice românești: politicianismul. Ca deputat, în anul 1912, va încerca să propună proiecte de legi referitoare la învățământ, dintre care merită a fi reținut cel al învățământului particular.

Cele două personalități sunt legate între ele de rolul jucat în destinul lor de Titu Maiorescu. Ambele au fost sprijinite de fruntașul junimist la formarea lor academică și apoi în obținerea celor necesare pentru frecventarea școlilor superioare europene, iar după intrarea lor în viața culturală și socială să cunoască opoziția acestuia față de concepțiile și actele lor. Astfel, cu prilejul apariției în anul 1910 a lucrării **Mecanica socială**, C.Rădulescu-Motru publică în revista sa articolul **S.Haret, sociolog**, relevând contribuția lui Haret la studiul fenomenelor sociale și la dezvoltarea științei sociologice.

Mai târziu, în anul 1911, autorul **Personalismului energetic** într-un articol **Învățătorii și politica**, publicat în „România viitoare” și reluat în „Noua Revistă Română” nr.4, vol.XI, 20 noiembrie 1911, se ocupă de concepția lui Spiru Haret, exprimată în „Revista generală a învățământului”, cu privire la activitatea extrașcolară. Politica școlară a lui Haret este analizată ca fiind una detașată de condițiile reale ale satului tocmai datorită modului cum ministrul concepe implicarea învățătorilor în educarea copiilor în afara școlii, ceea ce l-a făcut pe autor să afirme: „Dl. Haret a văzut mizeria satului noastre cam din pragul cărciumii satului”, apreciere destul de aspră, dar în consonanță cu vederile lui Motru despre realitățile satului. El a considerat că mediul rural trebuie transformat de către sătenii înșiși. Elita satului este fermentul schimbării și nu orășenii trimiși la șate în scopul ridicării nivelului de cultură. Pentru Motru modernizarea este un progres organic simțit, trăit ca atare de categoriile sociale românești. Recunoaște meritul lui Haret că a văzut mizeria profundă a așezărilor rurale. Însă, crede el, această sărăcie nu poate fi înlăturată doar prin frecventarea școlii, ea fiind strâns asociată cu modificările ce se impun în toate structurile sociale și deci în familiile țăranilor. Pentru că, observă analistul, înainte de a intra în școală copiii sunt deja îmbătrâniți, ca urmare a condițiilor materiale și spirituale precare.

Imputarea adusă marelui reformator se referă la asocierea ideilor sale despre școală și sat cu doctrine politice. De fapt, spune Motru, numai acela care va reuși să înduplece pe învățătorul din sat să-și schimbe profunde metodele de muncă educativă „va face din acesta un adevărat regenerat al neamului”, idee care nu-i aparține, constată el, lui Haret, deoarece acesta ar fi acordat interes politicii partidului liberal. Dincolo de accentul polemic, este de remarcat susținerea tezei sale referitoare la politicianismul prezent în actele de guvernare. În acest sens a subliniat: „gândul său (al lui Haret) - n.n.) a fost să salveze doctrina liberalismului, care nu vede fericirea omenească decât în cucerirea drepturilor politice”.

Rădulescu-Motru recunoaște în opera de reformare a lui Haret o politică sistematică și coerentă a învățământului. Aceeași caracterizare o schițează și la moartea lui Haret, în decembrie 1912: „Om de muncă, caracter cinstit și drept; bine intenționat totdeauna pentru cei din clasele sărace; niciodată oportunist în convingerile sale; cu aceste calități l-am cunoscut în viață pe Spiru C.Haret”, la care adaugă: „Spiru Haret a fost poate cel dintâi bărbat politic la noi care a înțeles însemnătatea problemelor școlare pentru viața unui partid politic”. Motru se

numără printre primii exegeți ai opereii haretiene care sesizează importanța acordată învățământului de către un partid datorită unui om din interiorul aceluși partid, ca instrument de modernizare a României.

Prof.univ.dr.
Ștefan COSTEA

În circuitul științific internațional

Relevarea valorilor fundamentale ale opereii haretiene ar fi, poate incompletă, dacă nu mai săracă, fără a sublinia că, înscriindu-se în galeria marilor personalități, care au trudit la ctitoria României moderne, Spiru Haret a intrat în circuitul științific internațional încă de la începutul carierei sale.

În legătură cu acest aspect cu rezonanțe în actualitate, prof.univ.dr. Ștefan Costea, încercând să definească locul opereii haretiene în context european, a adus în discuție un bogat registru de argumente, precizând că după obținerea unei burse la Paris, după numai doi ani de studii, a susținut primul doctorat în matematici de un român la Paris. „Puține teze de doctorat au fost primite așa de favorabil și au fost înscrise așa de repede în analele științei” - remarcă acad. G. Țițeica. Nu întâmplător a și fost tipărită de Facultatea de Științe de la Paris, fiind reproducă și în „Analele Observatorului Astronomic” din Paris.

Consecrarea pe plan internațional - a relevat prof.univ.dr. Ștefan Costea - i-a făcut-o însă opera sa sociologică - **Mecanica socială**, pe baza căreia a și fost plasat de unii istorici ai sociologiei universale în rândul reprezentanților moderni ai școlii sociologice mecaniciste, între care: Antonio Portuondo y Barcelo, Alfred Lötka, Voronov, L.Winarsky, Vilfredo Pareto ș.a.. Respectiv, în seria sociologilor care s-au preocupat de întemeierea sociologiei ca știință potrivit modelului gnoseologie și al principiilor științelor naturii, în special ale mecanicii, fizicii, energeticii și matematicii. Sociologi care susțineau, în esență, că, dacă principiile și legile mecanicii sunt universale și, deci, aplicabile tuturor categoriilor de forțe, ele trebuie să fie aplicate și omului și tuturor forțelor, așa-zis, sociale.

În ceea ce îl privește pe Spiru Haret, sociologia lui nu este pur și simplu mecanicistă. Deoarece el a elaborat o concepție metodologică superioară celei elaborate de reprezentanții mecanicismului sociologic, propunând, de fapt, o sociologie matematică și nu una mecanicistă. Pentru a ajunge la o astfel de concluzie, el își propune în mod expres, în lucrarea **Mecanica socială**, „... o încercare de a aplica metoda științifică la problemele sociale” și de „... a aplica matematica la sociologie”, fiind convins că aplicarea acestei metode poate da rezultate cel

puțin asemănătoare cu cele obținute prin utilizarea altor metode „neștiințifice”. Pe baza unui asemenea demers, Spiru Haret urmărea să introducă în investigarea fenomenelor sociale „rigoarea raționamentului”, care dă atâtea strălucite rezultate în ceea ce numim „științe exacte”.

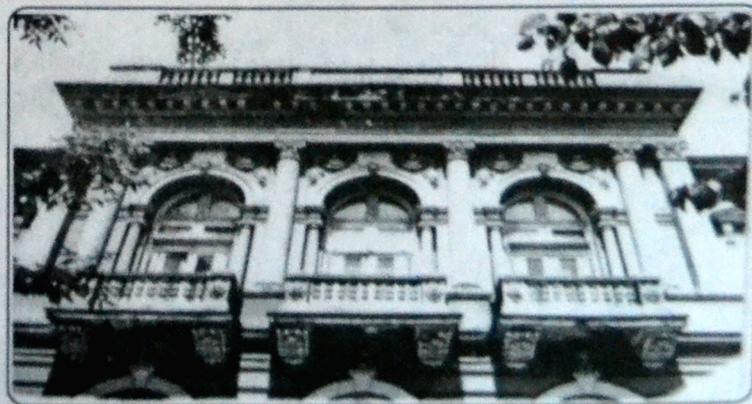
În această tentativă, Spiru Haret se întâlnește, de fapt, cu V.Pareto, care își propusese și el să elaboreze o sociologie „științifică” logico-matematică, experimentală, pe baza modelului metodologic științific al „științei pure”. Și, deci, el este tot atât de „european” ca și reputatul sociolog italian. Iar la o analiză mai atentă și mai aprofundată a concepțiilor lor s-ar putea dovedi că Spiru Haret l-a depășit în anumite privințe pe V.Pareto. Pentru Spiru Haret, prototipul națiunii sociale nu este dat doar de consistența sa logică și nici de rezultatele aplicării lui, ci, de capacitatea de mobilizare rațională a agenților sociali la realizarea acțiunii, respectiv, de participarea beneficiarilor la soluționarea propriilor lor probleme.

Spiru Haret susținea că logica științei și raționalitatea pe care o fundamentează nu epuizează logica și raționalitatea socială. Ceea ce înseamnă, mai ales în cazul societăților slab dezvoltate (cum sunt cele agrare), existența posibilității apariției unei practici sociale „inteligente” care, nefiind neapărat „științifică”, nu este nonlogică și irațională. Pe această teză și-a întemeiat el convingerea că, la noi, reforma agrară se poate înfăptui prin participarea țăranilor la susținerea și realizarea ei, ceea ce, în epocă, reprezenta o alternativă la strategiile de soluționare a problemelor sociale „de sus în jos”.

Îmbinând armonios teoria sociologică cu noua metodologie de cercetare pe care o propunea, Haret a încercat să explice realitățile sociale, atât din domeniul staticii, dinamicii și forțelor sociale, cât și la nivelul „civilizației”. Realizarea unui asemenea ideal social, în cazul societății românești, nu o concepea pe calea „civilizării prin occidentalizare” (căci aceasta nu este o „civilizație absolută”, fiind redusă la forma ei exterioară, bogăția și mărirea ei), militând pentru „o a treia cale”, pentru o civilizație „integrală” (și exterioară și interioară), egalitară și democratică, eliberată de instinctivitate și de violență, de lupte interne și de războaie și, mai ales, pentru o civilizație care să corespundă nevoilor specifice ale unui popor, adică ale „masei sociale”.

Este dincolo de orice îndoială adevărul că dezbaterile au fost mult mai bogate în accente, în nuanțe. Ele au configurat nu numai personalitatea complexă a marelui om de știință, dar și opera sa, contribuțiile sale originale la edificarea României moderne, constituindu-se în momente de referință în aprofundarea fenomenului haretian. Și ce poate fi mai tulburător decât mesajul de a face din gândirea și acțiunea patronului spiritual al Universității „Spiru Haret”, simboluri ale întregii activități instructiv-educative.

Adela DEAC

București - PALATUL BANU GHICA

100 de ani de la apariția Legii Spiru Haret PRINCIPII UMANISTE, STRUCTURĂ MODERNĂ

(Continuare din pag. 1)

Legea din 1898 poartă amprenta concepției democratice, umaniste și a ideii de modernitate, care l-au călăuzit permanent pe omul de știință și omul politic patriot care a fost Spiru Haret.

Structurată în șase capitole (Dispozițiuni generale, Învățământul secundar, Școlile normale, Seminarile, Învățământul superior și Dispozițiuni finale și tranzitorii), legea se întindea pe câteva principii care au reprezentat temelia democratizării și modernizării învățământului românesc, al integrării sale cerințelor de progres material, de prosperitate și emancipare istorică a cetățenilor noului stat independent, care se recorda culturii și civilizației europene și mondiale.

Prin constituirea unui cadru adecvat de organizare a școlii românești, Legea Spiru Haret a așezat învățământul național pe noi trepte, transformându-l în mijlocul fundamental și indispensabil al creșterii gradului de instruire a populației, a „poporațiunii” din România, expresie prezentă în studiul din „Convorbiri didactice”, intitulat „Societatea corpului didactic primar și Liga învățământului”, în care era vorba, deosebi, despre starea

țărănimii și nevoia acută de a-i „Jumina viitorul” prin școală, sau, după formula dintr-o scrisoare deschisă către P.P. Carp, de a scoate țărănimea „din întuneric, neștiință și sărăcie”.

„Omul școlilor”, cum era numit Spiru Haret, semnalase cu amărăciune și luciditate diferența dintre mediul urban și rural în domeniul învățământului, militând pentru eliminarea unei deosebiri „ce face aproape imposibilă pentru copiii de săteni pătrunderea în școlile secundare”. Era și unul din motivele pentru care un principiu întemeietor al Legii de acum un secol consta în gratuitatea „instrucțiunii secundare și superioare” (art.2). În același timp, o serie de prevederi, urmărind lărgirea orizontului de cunoștințe al tineretului, stabileau, printre alte obiecte de studiu, în învățământul secundar, istoria universală și istoria țării, geografia generală și geografia țării, matematica și fizica, dar și aplicațiile practice privind nivelarea terenurilor, drenajele, irigațiile, noțiuni de „drept usual și instrucțiune civică” (art.3), iar „fiecare școală normală de învățători va dispune de câte o întindere de loc îndestulătoare pentru lucrările practice de agricultură și pomologie ce vor trebui făcute de școlari” (art.51).

Astfel, spiritul științific novator, modern imprimă o nouă fizionomie și un nou conținut școlii românești, văzută de inițiatorul legii ca un instrument al modelării culturale a corpului social al țării, așa cum o cereau premisele socio-economice și perspectivele ei de dezvoltare. Putem spune că o asemenea funcție modelatoare este menită să îndeplinească și actuala Lege a învățământului, pornind, se înțelege, de la condițiile specifice ale tranziției, ale intrării României în secolul al XXI-lea.

Pentru a înțelege mai bine, în realele ei dimensiuni istorice, opera lui Spiru Haret de legiuitor al învățământului românesc, inițiativa sa de înaltă valoare umanistă și semnificația lor patriotică, este relevantă și de evidentă actualitate, opinia sa despre școala națională. În concepția marelui ctitor al școlii românești moderne, „existența unui popor nu este asigurată decât atâta timp cât toate elementele lui sunt strâns unite, și unire nu poate fi dacă întregul popor nu se crește și nu se întreține în simțiri comune de iubire de țară și de neam. Întrebarea este dacă noi dăm destulă atenție acestui lucru, și dacă școala noastră merită pe deplin numele de școală națională”. (subl. ns. -A.B.).

O asemenea interogație profund umanistă, de la hotarul dintre secolele al XIX-lea și al XX-lea, oferă nu puține teme de reflecție în preajma secolului al XXI-lea, când un nou tip de modernitate, în raport cu acela din timpul lui Spiru Haret, îndeamnă la confruntarea principiilor cu practica, în lumina idealurilor făuririi României de mâine. ■

PRIMII ȘASE PAȘI AI REFORMEI ȘCOLARE

Rămăs în urmă mai ales la capitolul reformă, Ministerul Educației Naționale se grăbește să recupereze restanțele. O grabă cu atât mai îndreptățită cu cât, acum, noua garnitură este obligată să demonstreze no doar voința de a face reformă, ci și puțința de a o face. Coerentă, viabilă și în timp cât mai scurt. Mai ales în aceste zile când, în toate ministerele, cei numiți rocent în fruntea lor se află într-o cursă contracronometru, fiecare vrând să recupereze rămănece în urmă a producătorilor și, concomitent, să facă dovada - în acest interval plin de tensiunea unei iminente schimbări guvernamentale - că vrea, că poate împlini „promisiunea” exprimată afi de inegant de premier: aceea de a ne „sătura” oferindu-ne, în locul hranei celei de toate zilele - tot mai greu accesibilă buzurmarilor noastre - „reformă pe pâine”.

Restanțele sunt numeroase și se regăsesc aproape în toate segmentele învățământului. Cel mai vitregit este, însă, compartimentul prcuuniversitar - temelia școlii. Aici, „datoriile” au trecut din mâna unui ministru în a celui alt, fiecare sperând că reforma se va rezolva de la

sine. Mai grav a fost că pe drumul mult clamatei reforme, înțeleasă de fiecare altfel, nu o dată s-a așezat carul înaintea cailor. Așa se face că demersul ce se vroia înnoitor și de fond a început cu sfârșitul. În loc ca amplul proces de schimbare esențială a structurii întregului proces de instrucție și educație să înceapă cu elaborarea documentelor de bază proprii sistemului - adică cu programe școlare și planuri de învățământ concepute logic și coerent pentru toate ciclurile școlare - și, concomitent, cu schimbarea mentalităților celor de la catedră, reforma a început cu sfârșitul, adică cu elaborarea de manuale. Și acestea doar pentru învățământul primar și gimnazial. Timp de șapte ani, liceul a fost vitregit de aceste documente școlare, „fractura” dintre ciclurile inferioare și cel superior fiind vizibilă.

În sfârșit, atenția mai noilor numiți în funcții de conducere la Ministerul Educației Naționale este acum concentrată asupra reformei curriculare. Adică, este vorba despre elaborarea de planuri de învățământ și programe școlare coerente și cu finalități

clare. Prin aplicarea ei se urmărește raționalizarea planurilor de învățământ pe clase, ani de studii, specialități, colegii și facultăți. Se intenționează compatibilizarea tuturor segmentelor învățământului atât cu scopurile și finalitățile fiecărei etape de studiu, dar și pe întreaga filieră a complexului proces de învățământ. De la școala primară, până la terminarea facultății. Mai mult, după cum a declarat ministrul Andrei Marga, „dorim să le facem compatibile cu tradițiile viabile ale școlii românești, cu cerințele diferitelor nevoi de calificare de care are nevoie țara, chiar cu tendințele internaționalizării educației”.

Chiar dacă la ora când ministrul face această declarație celor cărora li s-a încredințat guvernarea țării le este greu să precizeze care sunt domeniile spre care intenționează să se îndrepte, astfel încât școala să poată pregăti cadrele necesare, reținem intenția de a urni din loc reforma acestui domeniu prioritar pentru oricare societate.

Din intențiile mai marilor școlii asupra reformei învățământului, care este concepută

ABONAMENTE LA REVISTA „OPINIA NAȚIONALĂ”

La toate oficiile poștale din țară se pot face abonamente la revista noastră.

Costul unui abonament:

- 8.400 lei pe trei luni;
- 16.800 lei pe șase luni;
- 33.600 lei pe 12 luni.

ÎN CATALOGUL DE DIFUZARE A PRESEI AL S.C. RODIPET - S.A. REVISTA ESTE ÎNSCRISĂ LA NUMĂRUL 2.256.

ca o „reformă de tranziție și de compatibilizare” (de la ce, spre ce? -n.n.), vom reține că în concepția M.E.N. reforma are șase mari capitole: reforma curriculară; restabilirea caracterului creativ al învățământului și relansarea cercetării științifice proprii; crearea unei noi interacțiuni între unitățile școlare și universități, pe de o parte, și mediul înconjurător economic, administrativ și cultural, pe de altă parte (sofisticată formulare pentru a defini colaborarea cu comunitatea locală -n.n.); modernizarea infrastructurii și comunicațiilor; management academic orientat de obținerea performanței; încadrarea în rețeaua euroamericană a școlilor și universităților. Intenția este ca reforma curriculară să fie pusă în aplicare încă din următorul an școlar. După calendarul propus se intenționează ca elaborarea întregii documentații de schimbare a curriculumului să fie finalizată la finele lunii martie.

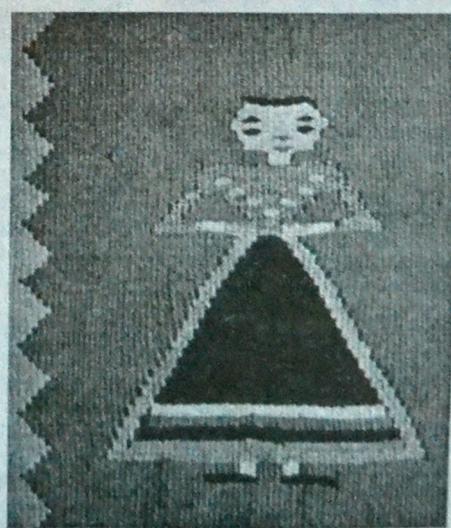
În fond, prin modificarea esențială a curriculumului se urmărește evitarea supraîncărcării elevilor cu materii de studiu stufos elaborate. Se are în vedere realizarea unui trunchi de discipline obligatorii - corespunzător numărului de ore săptămânal și anual pentru fiecare clasă - și, paralel cu el, un trunchi de discipline opționale cu posibilitatea de înlocuire a unora cu altele, în funcție de profilul școlii și de nevoile comunității locale pe teritoriul căruia funcționează respectiva unitate. Este locul să

precizăm că o astfel de viziune asupra coerenței procesului de instrucție și educație se afla de cinci ani în scerțarele ministerului, dar nimeni nu s-a ostenit s-o vadă, s-o înțelegă și să o aplice.

Ceea ce ne surprinde este absența, din calendarul reformei, a preocupărilor de formare corespunzătoare a celor aflați la catedră. Adică tocmai a aceluia de care depinde aplicarea ei. Sigur, ministrul educației (aprope de educație, sperăm ca acest esențial capitol al formării generațiilor aflate pe bancile școlii să nu scape, și de această dată, atenției diriguitorilor ei. Nu de alta, dar această parte componentă a procesului de învățământ a fost complet neglijată din 1989 încoace -n.n.) promite obținerea pentru dascăl a unui statut corespunzător. Atât sub aspect financiar cât, mai ales, social. Dar, după cum se profilează acum intențiile finanțatorilor de a schimba grila de salarizare a cadrelor didactice luând ca reper al retribuției modelul corpului uman ce pozează prin atelierele academiilor de artă, sunt șanse să consemnăm încă o corigență a mai marilor zilei în dialogul social cu cei aflați la catedră. Până una-alta, tuturor nu ne rămâne decât să așteptăm plini de speranță că promisiunile vor fi îndeplinite. Măcar în domeniul școlii care este considerată, legal și constituțional, o prioritate națională.

Aurel GHIMPU

ARTĂ POPULARĂ ROMÂNEASCĂ

NEVOIA DE EDUCAȚIE VALORICĂ

Dr. Maria COBIANU-BĂCANU,
Institutul de Sociologie al Academiei Române

Educația valorică - în concepția noastră - ar putea constitui o disciplină de sine stătătoare în ansamblul disciplinelor umane dacă avem în vedere că toată viața suntem puși în situația să distingem valoarea de non-valoare, să apreciem din perspectiva unor standarde recunoscute activitatea noastră și a celor din jur, să promovăm valorile și să anihilăm pe cât e posibil non-valorile. Este un capitol nou de educație de care ne-am ocupat și despre care am publicat numai după 1989. De ce? Pentru că în perioada de tranziție domeniul cu cele mai spectaculoase mutații pare să fie, totuși, domeniul valorilor, ceea ce în mod obișnuit numim bine, frumos, adevăr, dreptate, libertate etc.

Tranziția - după cum se știe - a operat o seamă de transformări economice, sociale, politice, morale ale căror ritmuri și consecințe sunt greu de evaluat acum. Procesele sunt în derulare și antrenează toate compartimentele vieții sociale de la cele de ordin ecologic ce privesc raporturile omului cu natura până la cele de ordin filosofic, axiologic ce vizează concepția despre lume și societate sau criteriile după care apreciem această lume și societate.

Omul este prin definiție o ființă axiologică pentru că nu trăiește într-o lume amorfă, cenușie, ci într-o lume extrem de vie, bogat colorată, culori date de o multitudine de valori ce dau sens existenței sale. Viața fiecărui individ, ca și a grupurilor sau a societății în general, se desfășoară într-un mediu axiologic - pozitiv sau negativ - ce orientează acțiunea individuală, de grup sau a societății ca întreg. Valorile sunt componente ale culturii, standarde pentru aprecierea acțiunilor și faptelor semenilor. Se formează în interacțiunea individului cu grupul și societatea și ajută la integrarea acestuia în diferitele structuri sociale. Sunt principii abstracte și generale ce stărnesc puternice stări emotive, afective. Valorile se învață din primii ani de viață, odată cu numărul și vorbitul, numai că despre educația valorică sau în spiritul valorilor nu se vorbește ca despre un aspect de sine stătător al educației.

Educația valorică se face inițial în familie. Mama, tatăl, cei apropiați învață pe cei mici să distingă binele de rău, frumosul de urât, adevărul de minciună, dreptatea de nedreptate etc. Ea continuă în școală, în societate până când apare discernământul critic și adolescențul sau tânărul ajunge el singur să distingă valorile de non-valorile. Aceasta în situația în care între educația valorică oferită de familie și cea oferită de școală este în concordanță. Pentru că altfel viața relevă și situații în care între școală și familie apar discordanțe în educația valorică a copilului, mai ales în familiile dezorganizate sau atunci când copiii trăiesc sub influența unui autoritar nociv.

Valorile sunt acceptate și interiorizate în procesul de socializare. Ele orientează viața oamenilor. În calitate de componente ale culturii sunt determinate de societate și, la rândul lor, determină comportamentul oamenilor. Petre Andrei spune că realizarea valorilor este motivul și mobilul tuturor acțiunilor umane, al întregii societăți, iar Tudor Vianu vorbește despre viața

axiologică a omului în care valorile constituie o lume în sine, o lume originală plină de sensuri.

De ce este necesar să se pună accentul pe educația valorică în momentul de față? Pentru că tranziția a generat o seamă de răsturnări, deteriorări, rupturi, fracturi de ordin economic, social, politic, valoric cu semnificații majore în viața fiecărui individ. Scara de valori a societății socialiste a fost răsturnată, înlăturată și până la impunerea a noi valori o stare de derută, confuzie și dezorientare se instaurează.

Tranziția se dovedește a fi terenul luptei dintre valoare și non-valoare, dintre perenitate și efemeritate. Educația valorică este educația în spiritul valorilor perene ce au făcut posibilă dăinuirea noastră pe aceste meleaguri ca popor și comunitate; ea devine o necesitate stringentă pentru a revigora starea de spirit actuală în care domină apatia, blazarea, neîncrederea. Societatea în tranziție pentru a ajunge la schimbări radicale trebuie să cunoască ce valori sau non-valori domină și în funcție de ele să proiecteze strategiile de dezvoltare viitoare.

Pomind de la aceste premise, să urmărim cum gândesc modelatorii educației valorice, prioritățile și principiile ei linii de forță, cum apreciază ei contextul național în raport cu cel european, occidental și strategiile de urmat. Informațiile au fost dobândite de la cursanții ingineri, economiști, juriști etc. - ce urmează cursurile de atestare pentru a preda propriile specialități în învățământul mediu sau superior, organizate de Universitatea Tehnică de Construcții București, catedra de științe socio-umane, seria noiembrie /decembrie /ianuarie 1997/1998.

Subiecții cercetării noastre sunt conștienți că trăim un puternic moment de occidentalizare, cu bunele și relele sale, fără îndoială. În fața acestei stări de lucruri ei spun că „Trebuie să selectăm din tot ce apare nou doar ceea ce e bun și să nu ne plecăm la tot ceea ce Occidentul ne dă”. În schimb, tinerii în procesul de occidentalizare au împrumutat tot ceea ce li s-a părut nou și interzis în epoca trecută: o cultură medioceră din cărți de proastă calitate, din filme cu violență și sex, un limbaj colorat cu preluări din alte limbi. Neexistând o cultură națională sistematic promovată, tinerii nu au fost pregătiți să facă față impactului cu lumea din afară”.

Ideea preluării neselective de către tineri a tuturor „ofertelor” occidentale și, mai ales, a celor negative este, realmente, o problemă care preocupă pe profesori. Ei reproșează cu această ocazie atât interdicția impusă de regimul anterior, cât și lipsa unei educații naționale sistematice care să-i „pregătească” pe tinerii pentru confruntarea cu Occidentul, deopotrivă, tentant, captivant și nociv.

În acest împrumut însă, mai apare un element de insatisfacție, acela al „plecării capului”, cu alte cuvinte, al pierderii demnității naționale. „Românii au o istorie frumoasă și bogată în multe evenimente - spun ei. Privind în trecut, să pășim cu fruntea sus în viitor. Uităm prea des că suntem români, iar uneori chiar ne plecăm capul. Nu încercăm fiecare în parte

și toți împreună să realizăm o Românie care să fie admirată și, de ce nu? invidiată de alte popoare”. Prin urmare, demnitatea umană trebuie construită și conservată pe două căi: prin neplecarea capului și prin hotărârea de a contribui fiecare și toți împreună la a realiza o țară mândră, prosperă, respectată și admirată de toți.

Încrederea în forța de redresare a poporului român, în capacitățile sale creatoare de cultură și civilizație este o dominantă a modelatorilor. Ei iau drept argument istoria și se bazează pe inteligența și bunul lui simț. „Trebuie să fim încrezători în puterea de redresare a românului, în inteligența, bunul simț și munca lui ce vor face din țara noastră o țară la standardele europene. Parafrazând pe Octavian Goga, nu vom reuși să intrăm în Europa decât „pe propria noastră poartă”, dar pentru aceasta trebuie să avem puterea să ne-o clădim singuri. Nu o va face nimeni în locul nostru”.

În aceeași ordine de idei, un alt subiect subliniază: „Cu siguranță țara noastră va găsi în podoaba de cultură și civilizație a istoriei sale resursele necesare pentru a promova valorile”.

În ceea ce privește educația pe care trebuie s-o facă familia, accentul cade pe educația națională: „Trebuie să ne convingem copiii și elevii că merită să trăiască aici și nu în altă parte unde niciodată nu se vor identifica. Europa vrea să ne «adopte» numai după ce ne transformăm cum dorește ea. Este corect? Să ne adopte așa cum suntem, să ne înțeleagă corect și va fi bine”.

Rolul familiei de prim modelator al copilului este bine pus în lumină de către subiecții cercetării. Tranziția a operat însă și aici schimbări și nu întotdeauna pozitive. Una din ele ar fi alienarea, dezumanizarea părinților care nu mai știu nici să zâmbească în fața copiilor din cauza greutăților vieții de zi cu zi. „Și în familie tranziția își pune foarte puternic amprenta. Părintele este foarte preocupat de nevoile zilnice, de locul de muncă încât ajuns acasă uită să zâmbească copilului, să stea de vorbă cu el, așa cum făcea altădată”.

Totuși, „familia pentru români este sacră. Ea rămâne un mediu sacru, cu toate suferințele de acum”.

Răsturnările valorice produse după 1989 au afectat profund negativ și relațiile dintre oameni, dintre prieteni, înrându-i, despărțindu-i și pustiindu-i sufletește și cultural.

„Revoluția din 1989 ne-a modificat pe mulți, ne-a făcut mai răi, egoiști, mincinoși. Responsabilă de haosul apărut după 1989 apare mai ales preluarea fără discernământ a modelelor și valorilor lumii occidentale, aflate la o distanță atât de mare de cele naționale. Adoptarea acestui ultim tip de valori, dar și a non-valorilor ridicate la rang de valoare a dus la adâncirea haosului deja existenți”.

Reținând ideea echilibrului între trecut și prezent, între continuitate și discontinuitate și asumându-și fără nici o rezervă trecutul cu reușitele și nereușitele sale, modelatorii viitoarelor generații de la orizontul mileniului trei valorifică pozitiv istoria de până acum în 1989 și așteaptă ca prezentul și viitorul să-i lărgească și îmbogățească conștiința de valori. „Valorile existente până în 1989 au fost emblemele existente noastre ca națiune, ele nu trebuie înlăturate, ci adus ceva nou pe lângă ele”.

În acest fel, suntem îndreptățiti să credem și să sperăm că prin efortul actualilor profesori, prin educația în spiritul valorilor autentice ale neamului, ale istoriei noastre, dar și a celor europene se va depăși actuala criză și se va declanșa procesul revitalizării valorice și normale.

Idei și politici „fără frontiere“

IGNORAREA SUVERANITĂȚII NAȚIONALE?

Dr. Ion MITRAN

Europa este angajată într-un proces politic, social, economic, instituțional, cultural, și de ce nu?, național, etnic de cea mai mare importanță, nu numai pentru continent. Națiunile, statele, societățile umane își gândesc sau regândesc propria soartă ca și raporturile cu alții. În acest context, unii analiști politici vorbesc despre „declinul” tradiționalei loialități față de un crez, de un ideal, despre decăderea, dar și revigorarea unor structuri, instituții și asocieri care au făcut din națiuni punctul nodal al identității economice și politice, despre faptul că pe continent coexistă atât „înfruntări naționaliste” în Est, dar și „incertitudinea identităților colective în Vest”.

Mai mult decât atât sau tocmai pe acest fundal, s-a ajuns la stadiul în care „eroziunea suveranității statelor este reală, fiind legată de caracterul din ce în ce mai global al echilibrului economice, sociale, politice, ideologice și religioase”, unii ajungând la concluzia că în vreme ce în partea occidentală a Europei idealurile naționale clasice s-au estompat, fiind însoțite sau înlocuite de un fel de elogiul al eterogenității, în partea central-răsăriteană se resimte o revenire a pasiunilor naționale.

Este un punct de vedere și, probabil, o parte din adevăr dar, discutând despre relația dintre suveranitate națională, democrație și cooperare internațională este necesar a evalua în termeni realiști atât realitățile naționale, cât și funcțiile sociale și naționale ale democrației, precum și noua realitate a polițiilor internaționale „fără frontiere”, mai precis, cea practică a ignorării frontierelor și intereselor naționale.

Realitatea arată că suntem martorii unor procese în care Europa (dar și alte zone ale lumii) se află în fața unor noi „realocări de autoritate” la scară supra sau interstatală. Este procesul care interesează direct politicienii, forțele politice, guvernele, dar și popoarele, în efortul sau încercarea de a descoperi ce

mărimă „statală” sau „pluristatală”, dacă se poate spune așa, ar funcționa mai bine, în prezent și în viitor.

Cum scrie autorul lucrării menționate, astăzi a devenit superfluu să se spună că guvernele naționale, în afara celui al S.U.A., încearcă pur și simplu de a scăpa sau de a ieși cu bine din situații ale căror componente sau consecințe le scapă de mai mult timp. În acest sens, este vorba, spre exemplu, despre protecția monedelor naționale, „atacate fără preaviz de speculatori precum George Soros”, despre industriile delocalizate de la o zi la alta de către „multinaționale la fel de puternice ca o țară de putere medie”, ca și despre instituții ca „Banca Mondială sau FMI, a căror influență o depășește pe aceea a celei mai mari părți a statelor”. Mai mult, „cu scopul de a rezista mai bine împreună acestor presiuni, statele au consimțit ele însele la abandonarea unor suveranități (atribuții) importante, mai ales în cadrul Uniunii Europene”.

Este, desigur, pertinentă observația că deși părea că deznodământul din 1989-1990 al conflictului Est-Vest punea capăt confruntărilor ideologice transnaționale, dimpotrivă, destule elemente naționale, obiective și subiective, au repus și repun în cauză coordonatele raporturilor dintre suveranitate națională, democrație și cooperare internațională, inclusiv în contextul integrării europene. În concepția analiștilor lucizi, obiectivi, modelul noii Europe a anilor 2000, se întemeiază pe asemenea elemente fundamentale cum sunt: 1) viabilitatea cadrelor instituționale ale uniunii; 2) noua situație politică de după revoluțiile din 1989; 3) vitalitatea principiilor democrației și, în mod necesar, 4) afirmarea identității și intereselor naționale majore ale fiecărui stat. În asemenea condiții, o întrebare logică este aceea dacă erodarea sau restructurarea suveranității, „transferurile consimțite” de suveranitate națională atrag după ele

înăbușirea sau pierderea ireversibilă și irecuperabilă a identității naționale? Este o realitate că în cadrul Uniunii Europene, din 1957 până în prezent, prin tratate și acorduri-cadru succesive (Roma, Actul unic european, Maastricht, München, Barcelona, Torino, Luxemburg), sectoare importante, mai bine spus, decizii privind politicile publice economice, agricole, financiare, comerciale, fiscale, monetare, de transporturi au fost și vor fi „transferate” la nivel supranațional, o întregă legislație acoperind sistematic aceste domenii, cu scopul de a armoniza sau uniformiza regulile, atât pentru țările membre, cât și pentru cele asociate, care bat la porțile integrării. Prin transferurile de suveranitate, „guvernele dar, mai ales, parlamentele s-au găsit depozitate de părți întregi ale prerogativelor lor tradiționale, inclusiv atunci când dreptul comunitar le lasă competența de a interveni; în acest fel, directivele (care necesită măsuri de ordin intern, adesea de natură legislativă, pentru a intra în vigoare), au fost introduse în ordinea internă prin ordonanțe” sau prin decret-lege, încât are loc, volens-nolens, o „autodeposedare (de puteri) ale parlamentelor naționale”. Nu este însă mai puțin adevărat că, la rândul său, viața politică a Uniunii Europene este ea însăși marcată de ponderea importantă a căilor politice naționale, care sunt sau trebuie să fie expresia unor strategii naționale.

Semnaland că funcționează o anumită vigență națională, nu puțin analiști sunt de părere că la o jumătate de secol după primii pași ai construcției europene, în pofida consolidării unei puteri dispunând de competențe supranaționale unice în lume și a încercărilor de a conferi acestei puteri un cadru și o legitimitate politică, regimurile politice ale statelor europene care participă la această aventură colectivă rămân puțin afectate, dovadă că așa ceva nu se poate petrece decât în sfera politicii, cadrul național urmând a fi pentru lung timp cadrul natural și legitim al vieții politice, neputând fi vorba despre ignorarea suveranității statelor.

1. Guy Hermet, *Histoire des nations et du nationalisme en Europe*, Seuil, Paris, 1996, p.16.

2. Idem, p.273.

3. Idem, p.274.

4. Hugues Portelli, *Les régimes politiques européens*, LGF, Paris, 1994, p.161.

REVOLUȚIA DIN 1848 ÎN ȚĂRILE ROMÂNE

-Convorbire cu prof.univ.dr. Ioan SCURTU-

(Continuare din pag. 1)

În felul acesta, românii au participat activ la istoria europeană de pe cele mai avansate poziții. Revoluția română a fost aria cea mai răsăriteană a revoluției europene și deși a existat o colaborare cu revoluționarii din alte țări, până la urmă ea s-a desfășurat cu specificul spațiului românesc.

Criticile aduse aici, acasă, pașoptismului românesc adesea pornesc și se întorc la personalitatea conducătorilor Revoluției de la 1848, socotiri când niște înstrăinați, niște bonjuristi franțuziți, când (astăzi mai cu seamă) niște gânditori minori, provinciali, fără o viziune europeană, integratoare ș.a.m.d.

Într-un anume fel, până și asemenea caracterizări unilaterale, pendulând între extreme, le atestă marea lor valoare de personalități care au realizat o sinteză de viziune, europeană și națională. Ei nu au preluat mecanic niște modele străine, încercând apoi să le impună realităților românești, ci le-au filtrat, le-au asimilat, le-au adaptat solului românesc, astfel încât critica formelor fără fond de mai târziu viza mai cu seamă ritmul prea accelerat al reformelor și nu obiectivul în sine al modernizării României. Așa se și explică faptul că Revoluția de la 1848 a dat aproape pe toți conducătorii statului român modern. În covârșitoarea lor majoritate, liderii politici ai României din a doua jumătate a secolului al XIX-lea au fost fruntași ai Revoluției de la 1848 - Cuza, Kogălniceanu, Ion C.Brătianu, C.A.Rosetti, Alecsandri și câți alții. Ei cunoșteau bine realitățile românești, le aveau întotdeauna în vedere, țineau seama de ele în demersurile lor politice, economice, sociale, culturale, dar acest fapt nu genera relativism, ambiguitate, ci hotărâre, caracter tranșant și - ceea ce nu este puțin - asumarea integrală a consecințelor derivând din gesturile lor. În această capacitate de sinteză și în această rectitudine, greu accesibilă în această rectitudine, greu accesibilă balcanismului politic de mai târziu, regăsim izvorul inușii al emulațiilor spirituale, culturale pe care a declanșat-o pașoptismul românesc, ca punct esențial de referință în istoria civilizației noastre. Astăzi, la 150 de ani de la Revoluția anului 1848, este limpede că ea a marcat un salt în destinul românilor, adevăr atestat inclusiv de faptul că, ulterior, toate mișcările conservatoare, involutive, i-au adresat critici severe, multe nemeritate. Oricine a vrut să neghe dezvoltarea accelerată a societății românești, modernizarea ei rapidă, a contestat mai întâi Revoluția de la 1848. Cei mai mari adversari ai fost la început junimiștii, care au și lansat teoria formelor fără fond, iar în perioada interbelică, legionarii, mișcarea de dreapta în general a contestat-o ca fiind acțiunea masoneriei internaționale.

- Acuzele de masoni li se aduc și astăzi revoluționarilor de la

150

ANIVERSARE ÎN CONDIȚIILE DEZINTERESULUI PENTRU ISTORIA NAȚIONALĂ

1848; ce a însemnat pe atunci organizațiile masonice, ce rol aveau și, eventual, ce evoluție sau involuție au înregistrat ele ulterior, în secolul nostru?

Masoneria reprezintă o structură organizatorică secretă care datează din Evul Mediu. Poate că expresia cea mai elocventă a acțiunii masonice a fost Revoluția franceză din anul 1789. În perioada de trecere la epoca modernă, masoneria a jucat un rol pozitiv, ea nu poate fi asociată cu viziunea de mai târziu, dreaptă sau nedreaptă, aceea de erodare subterană a statului național unitar și, în genere, a structurilor unitare. Revoluționarii români de la 1848 au fost, într-adevăr, masoni de factură franceză, ceea ce explică solidaritatea lor în spiritul idealurilor umaniste. Câțiva erau și în lojile italiene cu Mazzini. Spre a avea o reprezentare adecvată a masoneriei românești de la 1848 să ne gândim la Costache Negri, figură reprezentativă, a cărui generozitate, altruism, patriotism nu lasă loc nici unei îndoieli. Să ne gândim la întâlnirile de la Mânjina, din Moldova, unde Alecsandri a cunoscut-o pe Elena Negri. Idealismul lor moral, spiritul lor de sacrificiu pentru împlinirea idealurilor românești rămân exemplare. Ei sunt făuritorii Unirii de la 1859, alegerea lui A.I. Cuza la București s-a realizat cu implicarea directă a lui Costache Negri, peste capul Puterilor garante, tocmai datorită faptului că în acțiunea lor unioniștii au apelat la populația din toate straturile sociale. Ei au reușit tocmai în calitatea lor de exponenți ai idealurilor populare.

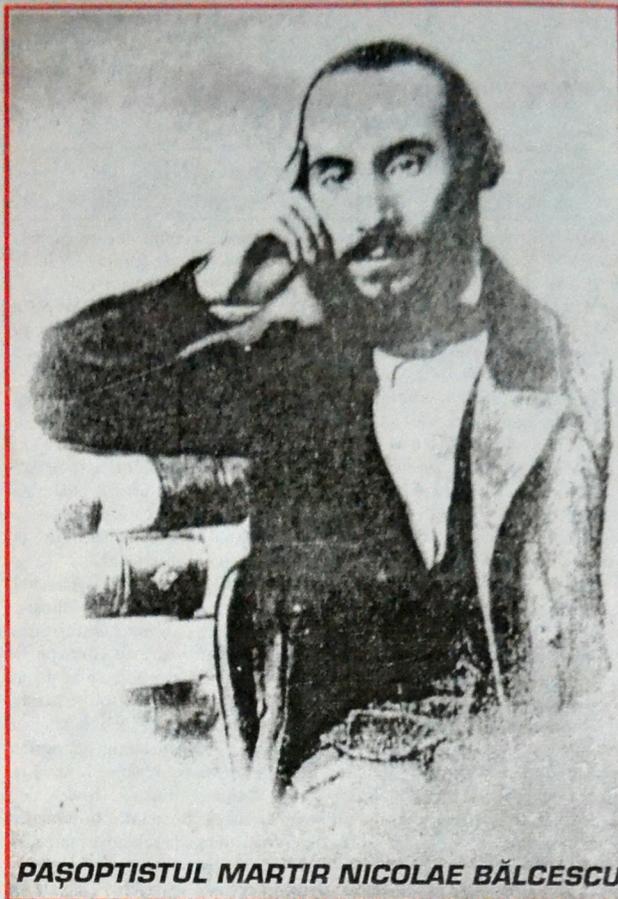
- Și atunci, de unde vine conotația peiorativă de astăzi a masoneriei?

Din faptul că masoneria are o structură secretă, ocultă, închisă și, mai cu seamă, din faptul că în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în România apar mai multe loji masonice, cu conflicte între ele, deseori cu caracter destabilizator. S-a ajuns până acolo încât, de pildă, în anul 1934, regele Carol al II-lea, la inițiativa unuia din lojile masonice, în frunte cu Ion Pangal (mason de rit spaniol), a fost pe punctul de a răsturna guvernul constituțional condus de Tătăreanu și, sub forma unui guvern de uniune națională, condus de Al. Averescu, intenționa să dea o lovitură de stat.

Lucrurile n-au ajuns atât de departe numai pentru că Averescu n-a acceptat acest rol. Tot în legătură cu caracterul ocult și sfidător al masoneriei „moderne”, Nichifor Crainic povestește cum, prin anul 1926, a participat, ca delegat al scriitorilor români, la ședința Penclubului european (aflat sub influență masonică); după dezbateri s-a căzut de acord asupra scriitorilor care urmau să fie premiați a doua zi, numai că, în cursul nopții, pe baza jurământului masonic, deciziile finale au fost cu totul altele decât cele apreciate de plenul adunării.

- Aceste implicații, considerate fie pozitive, fie negative, se constituie ca tot atâtea argumente în favoarea cercetării profunde și dezbaterii largi asupra rostului și rolului Revoluției de la 1848 în Țările Române. Cu atât mai mult cu cât, în 1998, se împlinesc 150 de ani de la acest eveniment epocal. Unor asemenea aniversări, în alte țări li se consacră un an întreg. Cum se face că la noi evenimentul tinde să treacă neobservat, ocultat chiar, ca și în cazul împlinirii a 90 de ani de la răscoalele țărănești din 1907?

Pentru mine nu este o surpriză. Noi trăim o perioadă de predominare a conservatorismului, iar acesta este ostil spiritului revoluționar. De aceea nu mai apar nici figurile reprezentative de la 1848. Cum spuneai și dumneavoastră, Bălcescu a fost scos din manuale. Dar nici Kogălniceanu nu se află azi la mare cinste, iar Ion C.Brătianu apare doar în relațiile lui cu Regele Carol I. Ceea ce mă surprinde este faptul că reprezentanții societății de azi preiau modelele occidentale într-o formă mult mai necritică, decât, să zicem, cei de la 1848. Acum se împrumută niște structuri

PAȘOPTISTUL MARTIR NICOLAE BĂLCESCU

occidentale pe fondul unei societăți total nepregătite. Acum trăim mai intens criza formelor fără fond.

- Câteva exemple?

Pot fi luate de oriunde fără efort. Iată, de pildă, se introduce acum medicul de familie. Modelul funcționează în Occident pentru că acolo sunt mulți medici, iar oamenii au condiția materială care să le permită să apeleze la el. Dar la noi, unde medicul rural este o raritate, iar cei mai mulți români ar fi fericiți dacă ar câștiga lunar echivalentul ajutorului de șomaj din Occident, ce sorți de izbândă poate avea aici un asemenea transplant? La fel ca și introducerea și mărirea succesivă a impozitului pe valoarea adăugată: în Occident, acest impozit se bazează pe producție, dar la noi, pe fondul de restructurare economică, de lichidare a întreprinderilor, predomină nu producția, ci comerțul. În bugetul pe anul 1997, fondul de investiții a fost zero. Dar o societate care nu investește nimic nu poate avea valoare adăugată. Lucruri asemănătoare se petrec și în armată: pe de o parte, pregătim batalioane de elită pentru ONU, iar pe de alta, încorporările stagnează pentru că ostașilor nu li se poate asigura hrana zilnică. La 1848, modelele occidentale au fost asimilate, filtrate prin realitățile noastre naționale și de aceea

aplicarea lor, oricâte greutate ar fi generat, nu puteau duce la o criză precum cea de azi.

- Și atunci, nu tocmai aici găsim argumente în favoarea cercetării tuturor învățămintelor oferite de Revoluția de la 1848? De ce nu li se dă atenție dacă ele ne pot călăuzi prin tunelul tranziției actuale?

Pentru că, în general, istoria la noi nu se află la mare prețuire. Mai cu seamă istoria națională. Moda este, cum știți, să se evidențieze aspectele negative, culpabilizatoare și din această perspectivă oficială, de desconsiderare a valorilor autohtone, a specificului național, Revoluția de la 1848, ca moment de rededeptare, de renaștere românească, nu mai prezintă mare interes.

- Cunoașteți un program, elaborat la un nivel sau altul, pentru aniversarea cum se cuvine a celor 150 de ani de la Revoluția din Țările Române?

Nu cunosc un program pentru aniversarea lui 1848 în țara noastră. Știu că în Germania, încă de acum doi ani, se făceau pregătiri pentru aniversarea lui 1848. Aici a fost solicitată și România, dar nu știu cum au evoluat lucrurile până astăzi. De aceea, dacă pot să închei cu o glumă tristă convorbirea noastră, aș zice că această aniversare, pentru noi, românii, era bine să vină mai târziu. Am fi fost, poate, pregătiți cum se cuvine.

REVISTA

OPINIA
națională

Director:
Prof.univ.dr.
Aurelian BONDREA

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București, Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sector 4, Telefon: 330.40.40/interior182
Revista OPINIA NAȚIONALĂ este înregistrată la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci
la nr. 24-000/7.090.672 din 3 septembrie 1997.

Revista se poate procura prin abonament la toate oficiile poștale din țară. În Catalogul RODIPET, revista se regăsește la poziția 2.256.

Costul unui abonament trimestrial este de 8.400 lei.

De asemenea, solicitări de abonamente se pot adresa redacției, cu plata prin mandat poștal sau dispoziție de plată pe adresa: Fundația "România de Măine", Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sectorul 4, București, Cont 451.00.972-B.C.R.-S.M.B.

Machetarea computerizată și tiparul executate de
LABORATORUL DE TEHNOREDACTARE ȘI
TIPOGRAFIA
FUNDAȚIEI "ROMÂNIA DE MĂINE"